

Bělka, Luboš

Závěr

In: Bělka, Luboš. *Mandala a dějiny : Bidija D. Dandaron a burjatský buddhismus*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 110-112

ISBN 978-80-210-6725-7; ISBN 978-80-210-6728-8 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/130705>

Access Date: 21. 03. 2025

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

3. Závěr

Dandaronova mandala je vlastně aktualizací dávné tradiční mandaly Vadžrabhairavy, známé z Tibetu, Mongolska a Burjatska,⁹⁶ do konkrétní doby, totiž poslední třetiny 20. století, a konkrétního prostoru, totiž Burjatska. Mandala má několik rovin: (1) představuje především ilustraci k několika textům (sádhana, tantra).⁹⁷ Dále je (2) je meditační pomůckou konkrétní skupiny a tudíž je nepoužitelná pro skupinu jinou (to ale platí o každé mandale, pokud adept nemá příslušné zmocnění (tib. *wang*, skrt. *abhišéka*, bur. *lun*). Primární náboženskou funkcí mandaly je tedy to, že představuje ilustrace a meditační pomůcku. A nakonec (3) je materiálním nosičem kolektivní paměti Dandaronovy družiny a zachycuje pozici samotného Bidiji D. Dandaron, a to jak v historickém, tak i mytologickém kontextu. A čím je tato mandala unikátní? Především svým zpracováním, formou, neboť má něco, co ostatní mandaly tibetského buddhismu nemají, přestože také někdy zachycují historické a mytologické postavy. Unikátnost je v tom, že ze zhruba čtyřicítky postav na mandale je 13–14 založeno na překreslení fotografií, a to včetně jedné barevné z roku 1965. Jak Dandaron, tak i jeho učitel se na mandale vyskytují v rituálních oděvech, i v oděvu „civilním“. Je to překvapivé u Cydenova, nikoliv u Dandaron; prvně jmenovaný sice z kláštera odešel, ale na rozdíl od Dandaron neměl žádné světské povolání. Postavy siddhů na tomto typu mandal sice podle Jamese Watta v Gelugpě nebývají konkrétní, a tudíž je nelze jednotlivě identifikovat; na mandale je ze šestnácti postav siddhů jedenáct Asiatů a pět Evropanů.

⁹⁶ Jiné typy mandaly *Vadžrabhairavy* viz například: Badmažapov Cyren-Bazar, *Buddžskaja živopis Burjatii. Iz fondov Muzeja istoriji Burjatii im. M. N. Chagalova*, Ulan-Ude: Njutag 1995, str. 156–157; Cultem N., *Mongol'skaja nacional'naja živopis' „Mongol zurag“*, Ulan-Bator: Gosizdatel'stvo 1986, obr. 39; Kimiaki Tanaka et al. (eds.), *Art of Thangka: From Hahn Kwang-ho Collection, vol. 1.-4.*, Seoul: Hahn Foundation for Museum 1997 (vol. 1); 1999 (vol. 2) a Brauen Martin, *Mandala: Sacred Circle in Tibetan Buddhism*, New York: Rubin Museum of Art 2009, str. 142, obr. 33.

⁹⁷ O základních tibetských textech k božstvu *Vadžrabhairava* viz Berounský Daniel, „Tibetská sádhana tantrického božstva Vadžrabhairavy“, *Studia Orientalia Slovaca* 5/1, 2006, str. 115–138.

Obr. 62

Dandaronova stúpa – Bílá stúpa Vadžrasattvy, konsekrovaná 18. září 2006, na památku svého učitele postavila Dandaronova družina, Ust'-Orot, Kižinginské údolí, Burjatsko, fotografie Vladimír M. Montlevič.

Pokud kolektivní paměť sestává z částí tvořených jinými kolektivními paměťmi, tak pak lze Dandaronovu thangku chápat i jako kolektivní paměť jedné konkrétní skupiny buddhistů v Burjatsku. Tato skupina zahrnuje dvě podskupiny. První tvoří ti členové Dandaronovy družiny, kteří mandalu buď přímo vytvářeli (Alexandr Železnov, Vladimír Montlevič) nebo se s ní seznámili těsně po jejím vzniku; druhou pak tvoří její současní vykladači. Mandala obsahuje i prvky, které jednoznačně odkazují na potlačování náboženství v Sovětském svazu a právě těmto okolnostem je vhodné věnovat pozornost. Taktéž kontext jejího vzniku je z hlediska dějin antináboženských akcí pozoruhodný: obraz dokončil Dandaronův žák, který byl sám taktéž předmětem represálií.

Dandaronova mandala Vadžrabhairavy nevznikla primárně jako vizuální reprezentace kolektivní paměti na protibuddhistické represálie, nicméně tento moment v ní přítomen je a jak tvůrci mandaly, tak i její „uživatelé“ si toho byli dobře vědomi. O jakých konkrétních prvcích můžeme hovořit? Lze vyzvednout tři

prvky – smrt Lubsana Sandana Cydenova v burjatské věznici, která jakoby anticipovala represálie následné, které na obraze představuje zobrazení Bidiji D. Dandaron na lavičce ve vězeňském oděvu, a nakonec paradoxní věc: Leninovo mausoleum na Rudém náměstí v Moskvě, jako součást hřbitovního okruhu jasně odkazuje na nečisté místo, tedy něco, co je především negativní. Ostatně rozmanité hřbitovy, včetně tohoto mauzolea zachytil Alexandr I. Železnov i na thangce Vadžrabhairavy.

Vytvořit mandalu pro skupinu neoficiálních buddhistů bylo v období brežněvovského neostalinismu nebezpečné a odvážné, vytvořit však mandalu, která *expressis verbis* na represálie odkazuje, bylo skutečně mimořádným činem. Protisovětská symbolika zde sice prvoplánově přítomna není, ale jistě by pro vyšetřovací orgány za pomoci odborníků, ostatně stejně tomu tak bylo i během Dandaronova procesu, nebylo tak obtížné obsah dešifrovat a vyvodit z toho patřičné následky

Vlastně máme velké štěstí, že se tento vizuální doklad doby dochoval do dnešních dnů a my se vedle obdivu k němu můžeme pokoušet i o jeho interpretace.

Hovoříme-li o Dandaronově mandale jako o kolektivní paměti zachycující všechny aspekty dějin Dandaronovy linie, včetně represálií, není od věci zmínit jednu zvláštnost. Běžná buddhistická představa o karmě je, že se jedná o výlučně individuální záležitost, založenou na svobodném a vědomém jednání lidské bytosti, schopné rozpoznat dobro od zla. Stejně jako je karma záležitostí individuální, je i vystoupení z koloběhu znovuzrozdání (ukončení sansáry, neboli probuzení, bódhi, dosažení nirvány) individuální. V tomto ohledu je buddhistická soteriologie, stejně jako eschatologie záležitostí jedince. V eschatologii tibetského buddhismu však lze hovořit i o kolektivní eschatologii (či univerzální, historické), která přesahuje jedince a týká se společnosti: dobře identifikovatelné jsou dva eschatologické mýty spojené s dvěma postavami – budoucím buddhou Maitréjou a posledním šambhalským vládcem Rudrou Čakrinem. A Bidija D. Dandaron přichází ve své poslední shrnující knize, nazvané *Černý sešit* s koncepcí společenské karmy, což je záležitost unikátní.

Na úplný závěr lze konstatovat, že vedle malé skupiny v Ulan-Ude, která se snaží bez větší publicity pokračovat v tradici Bidiji D. Dandaron, žije i jeho mandala svůj virtuální život na internetu. Dandaronova družina tedy pokračuje a to jak v Burjatsku, tak i v Sankt-Petěrburgu.